

International Scientific and Practical Conference «Global and Regional Aspects of Sustainable Development»(February26-28, 2021). Copenhagen, Denmark:Berlitz Forlag, 2021. p. 665-670.

Віктор СИНЧАК,
професор кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
доктор економічних наук, професор,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
Україна

ОСОБЛИВОСТІ СПЛАТИ ПЛАТНИКАМИ ПЕРШОЇ-ДРУГОЇ ГРУП ЄДИНОГО ПОДАТКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, що введений в нашій країні відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 [1] і набрав чинності після його затвердження Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX [2], особливо актуальним залишається питання дотримання стабільності в діяльності суб'єктів мікропідприємництва, що забезпечується завдяки податковій політиці. За чинним законодавством України такі суб'єкти представлені фізичними особами-підприємцями (далі – ФОП), які оподатковуються за умовами загальнодержавної та спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Остання передбачає сплату єдиного податку і характеризується певними особливостями, зважаючи на властиві їй обмеження та умови застосування, що визначені ПК України. Проте з початком воєнних дій виникає додаткова необхідність посилення державної участі у непрямій підтримці мікропідприємництва через податкові інструменти. У цей саме час до спрощеної системи оподаткування внесено відповідні зміни, які, зважаючи на оперативність їх введення, потребують науково-практичного осмислення та дослідження.

Зауважимо, що до початку російсько-української війни, і, особливо до широкомасштабного вторгнення російських військ 24 лютого 2022 року, у сфері мікропідприємництва в нашій країні проводилася звична для бізнесу та

зрозуміла для суспільства гнучка податкова політика. Така гнучкість забезпечувалася, завдячуючи альтернативі вибору, по-перше, між двома системами оподаткування, зокрема загальнодержавною та спрощеною, по-друге, між групами платників єдиного податку та ставками податку в умовах спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності тощо.

Тож ФОП мають право обирати будь-яку групу із наявних чотирьох, залежно від виду своєї діяльності та з урахуванням законодавчих обмежень. Причому, вони зобов'язані сплачувати єдиний податок за ставками, що диференціюються залежно від групи платників єдиного податку. Для кожної групи платників єдиного податку ставки визначені ПК України та за окремою процедурою затверджуються місцевими радами (1-2 група) і залежать від величини мінімальної заробітної плати (МЗП) та прожиткового мінімуму (ПМ), обов'язку щодо сплати або права несплати підприємцем податку на додану вартість (ПДВ) тощо.

Однак з початком воєнних дій на території України звичний режим діяльності був порушений, разом з яким відбулося переміщення фізичних осіб-підприємців із східних і південних областей в західні регіони нашої країни та закордон, що загострило не лише безпекову складову, але й проблеми зайнятості, а разом із ними і надходження коштів до бюджетів, у тому числі і єдиного податку. У цих складних умовах уряд країни виявив ще більшу гнучкість у податковій політиці підтримки мікропідприємництва завдяки внесенню змін до податкового законодавства.

На нашу думку, прийняті рішення під час воєнного стану у податковій політиці підтримки фізичних осіб-підприємців, є особливо важливими та можуть стати предметом подальших наукових досліджень. Адже у цей період принцип обов'язковості, властивий для податкового законодавства, отримав пом'якшувальний зміст і став більш подібний до принципу добровільності. Ідеться про Закон України від 15.03.2022р. №2120-IX [3], яким підрозділ 8 розділу XX «Перехідні положення» ПК України доповнено пунктом 9 щодо тимчасового застосування особливостей в спрощеній системі оподаткування (з

«1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України»). Причому у цих змінах ключовим став термін «особливості», на який законодавець посилається у цьому та інших законах, що вносили зміни до ПК України, маючи на увазі саме особливості оподаткування в умовах воєнного стану. Тут лише наголосимо, що таку ознаку при розрахунках з місцевими бюджетами у зазначений період мають платники єдиного податку першої та другої групи, оскільки вони «мають право не сплачувати єдиний податок».

Відтак, в умовах воєнного стану, обов'язок став ще одним правом платників єдиного податку (поряд із правом обрання спрощеної системи, ставки податку, слати ПДВ тощо), що надає спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності додаткової гнучкості. При цьому слід враховувати, що в умовах воєнного стану така гнучкість, як один із принципів податкової політики, на нашу думку, ще більше мотивуватиме фізичних осіб-підприємців до виконання обов'язків зі сплати, враховуючи мотивацію українського суспільства до перемоги над агресором. З іншого боку, слід враховувати і те, що після завершення воєнного стану протягом шести місяців платники єдиного податку зобов'язані будуть здійснити його сплату.

Серед інших змін, які вносилися до ПК України в період воєнного стану, необхідно виділити ті що стосуються удосконалення процедурних питань, завдячуючи діджиталізації. Тут маються на увазі норми, що внесені Законом України №2330-IX [4] щодо підтвердження хвороби платниками єдиного податку 1-ї та 2-ї груп, які здійснюють діяльність самостійно без найму працівників. Нагадаємо, що такі особи звільняються від сплати єдиного податку за період хвороби, але за умови, що вона триває «30 і більше календарних днів». Підтвердженням такої хвороби, з набранням чинності Закону України №2330-IX, є витяг з «Електронного реєстру листків непрацездатності» [4]. Останнє є важливою перевагою з точки зору спрощення документообігу та здійснення податкового контролю, що дозволяє у перспективі переглянути умову щодо тривалості лікування для звільнення від сплати єдиного податку.

Адже за чинного порядку його сплату необхідно здійснювати навіть тоді, коли не було можливості отримати дохід, зокрема, перебуваючи на лікуванні до 30 днів (до прикладу, навіть 28-29 днів).

Зауважимо, що такі зміни не відносимо до особливостей, пов'язаних з воєнним часом, оскільки і тепер, і в мирний час отримання витягу з Електронного реєстру листків непрацездатності сприятиме зменшенню трансакційних витрат платників єдиного податку першої та другої групи. Однак щодо звільнення вказаних груп від сплати єдиного податку, то залишений по суті без змін саме з цього питання пункт 295.5 статті 295 ПК України недостатньо враховує особливості лікування при втраті працездатності, а відтак не дозволяє повноцінно скористатися зазначеною пільгою, на чому нами вже наголошувалося (більш детально див. [5, с. 163-167]). Відтак, з урахуванням означених переваг електронного обліку листків непрацездатності, зокрема і з точки зору податкового контролю стосовно встановлення фактичної тривалості лікування, вважаємо, що до вказаного пункту доцільно внести зміни. Змістом таких змін, які можна апробувати навіть в умовах воєнного стану, необхідно передбачити, що звільнення платників першої та другої груп від сплати єдиного податку повинно застосовуватися за будь-якого терміну хвороби, зазначеному у листі непрацездатності.

Таким чином сплата платниками першої та другої групи єдиного податку має гнучкі особливості, що застосовувалися в умовах мирного часу та завдяки внесенню змін до податкового законодавства після введення воєнного стану, набули більшої гнучкості. Запроваджені у цей період особливості в спрощеній системі оподаткування призвели до заміни принципу обов'язковості на добровільність сплати єдиного податку у двох досліджуваних групах, змінивши їхній податковий обов'язок на право, що не зменшує мотивації до виконання податкових зобов'язань фізичними особами-підприємцями.

Удосконалення процедурних питань із введенням в дію Електронного реєстру листків непрацездатності стосовно підтвердження хвороби фізичними особами-підприємцями, які працюють без найму робочої сили як платники

єдиного податку першої та другої групи, спрощує документообіг і податковий контроль. Відтак створюються передумови для посилення гнучкості у чинній податковій пільзі щодо звільнення платників цих двох груп від сплати єдиного податку за будь-якого терміну хвороби, а не лише за умови «30 і більше календарних днів». Зазначене положення можливо реалізувати ще в умовах воєнного стану після внесення змін до пункту 291.5 ПК України, що враховуватиме особливості лікування та можливості одержання підприємцями достовірної суми доходу.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
2. Про затвердження Указу Президента України "Про введення воєнного стану в Україні": Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022р. №2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n5>.
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні: Закон України від 21 червня 2022 року №2330-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2330-20#n2>.
5. Синчак В. П. Податкове регулювання забезпечення соціальних гарантій фізичних осіб підприємців у період світової пандемії та спаду економічної активності. *Економіка та менеджмент у період цифрової трансформації бізнесу, суспільства і держави* : матеріали Ювілейної Міжнар. наук.-практ. конф. (28- 29 травня 2020 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя : Наук. ред. Н.Г. Метеленко. ЗНУ Інженерний інститут, 2020. С. 163 – 167.